

Հ.Հ. Պետրոսյան, Հ.Հ. Պետրոսյան

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

Հողվածում վերլուծված են համագործակցային ուսուցման ռազմավարության ոլորտում առկա միջազգային մոտեցումները և վերլուծության արդյունքներով մեր հանրապետության բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում կիրառելու հնարավորությունները:

Առանցքային բառեր. կոոպերատիվ ուսուցում, խմբային աշխատանք, համագործակցային դասավանդում և ուսուցում, ակտիվ ուսուցում, ուսուցման ակտիվ ռազմավարություն, ուսուցման համագործակցային ռազմավարություն:

Համագործակցային ուսուցման ռազմավարության իրականացման եղանակներից մեկը կոոպերատիվ ուսուցումն է, որի մոդելները հիմնված են կառուցողական մոտեցումների վրա: Պոտենցիալ կոոպերատիվ ուսուցումը ենթադրում է մարդու ինտելեկտուալ ինքնավարության ձեռքբերում և սոցիալական կոմպետենցիաների զարգացման հնարավորություն:

Կոոպերատիվ ուսուցման խմբերում պետք է լինեն քիչ թվով մասնակիցներ: Յուրաքանչյուր խմբում բոլորը ստանում են առաջադրանք, որի կատարումը մի կողմից լրացնում է մյուսների գործունեությունը, իսկ մյուս կողմից՝ այն նշանակալից է յուրաքանչյուրի համար: Այդպես ծագում է համատեղ գործունեության գործնականության զգացողություն, ձևավորվում է դրական փոխներգործություն: Դա տեղի է ունենում հինգ հիմնական բաղադրիչների փոխներգործության հաշվին [1]:

Առաջին բաղադրիչը դրական փոխկապակցվածությունն է: Այն դրսևորվում է հետևյալ կերպ. յուրաքանչյուր ուսումնառող ստանալով առաջադրանքի որոշակի մասը, պետք է հասկանա, որ լավ արդյունքի հասնելը հնարավոր է միայն այն դեպքում, եթե աշխատում է ընկերների հետ: Իսկ լավ համատեղ արդյունքից, անկասկած, կշահի յուրաքանչյուրը:

Երկրորդ բաղադրիչը կառուցված անհատական պատասխանատվությունն է:

Յուրաքանչյուր ուսումնառողի աշխատանքը գնահատվում է՝

- 1) անհատական թեստավորման,
- 2) յուրաքանչյուր ուսումնառողի յուրացրած նյութն իր դասընկերոջը բացատրության,
- 3) յուրաքանչյուր ուսումնառողի անձնական ներդրումը փաստաթղթավորելու միջոցով:

Կոոպերատիվ ուսուցման նպատակն է յուրաքանչյուր ուսանողի անհատապես ուժեղացնել իր դիրքում: Ուսանողները միասին սովորում են, ինչը կարող են հետագայում օգտագործել անհատապես:

Կոոպերատիվ ուսուցման երրորդ բաղադրիչն այն է, որ ուսումնառողները խթանեն միմյանց հաջողությունը (օգնելով, նպաստելով, աջակցելով, երաշխավորելով): Շեշտադրվում է այն, թե ինչպես լուծել խնդիրները, ինչպես սովորեցնել ընկերներին ձեռք բերել գիտելիքներ, ինչպես կապել նոր յուրացրածը նախկինում սովորածի հետ: Դա ճանաչողական գործընթացը դարձնում է բանավոր բացատրական:

Չորրորդ բաղադրիչն ուսումնառողներին անհրաժեշտ սոցիալական հմտությունների սովորեցնելն է, և դրանք օգտագործելը: Կոոպերատիվ ջանքերի հաջողությունը պահանջում է սոցիալական հմտությունների ձևակերպվածություն (առաջնորդություն, որոշումների կայացում, վստահության ստեղծում, հաղորդակցում և հակասությունների կառավարում):

Հինգերորդ բաղադրիչն այն է, որ ուսանողները պետք է ժամանակ ունենան խմբային գործընթացում ներգրավվելու համար (ուսումնառողների կողմից օգտագործվող ուսուցման գործընթացների կատարելագործման եղանակների որոշում):

Ուսանողները կենտրոնանում են խմբային աշխատանքի գործընթացների շարունակական բարելավման վրա նկարագրման միջոցով՝ թե յուրաքանչյուրի ո՞ր գործողություններն են առավել շատ արդյունավետ եղել հաղորդակցության ապահովման համար և արդյո՞ք խմբի բոլոր անդամները հասել են իրենց ուսումնական նպատակներին: Ուսումնառողները կայացնում են որոշում, թե վարքի ո՞ր մոդելները պետք է հետագայում զարգացնել, իսկ որոնք պետք է փոխել:

խմբային աշխատանքի գործընթացի արդյունք կարող է լինել.

- 1) ուսումնական գործընթացի ուղղությունը դրա պարզեցման ճանապարհով (բարդության նվազում),
- 2) ազատվել ոչ պրոֆեսիոնալ և ոչ պատշաճ գործողություններից (սխալից պաշտպանվածության գործընթաց),
- 3) թիմում աշխատանքի հմտությունների շարունակական կատարելագործում:

Վերոնշյալ բոլոր բաղադրիչների ապահովումը կարող է նպաստել կոոպերատիվ ուսուցման էֆեկտների առաջացմանը: Կոոպերատիվ ուսուցման ընթացքում արդյունավետության բարձրացման համար մշտապես օգտագործվում են ներկայացումները (պրեզենտացիան), և խմբային աշխատանքի արդյունքների ցուցադրումը դրանց քննարկումներով:

Կոոպերատիվ ուսուցումը համապեղում է.

- աշխատելու ընթացքում երկխոսության մեթոդները, երբ մասնակիցները տեղեկույթ են փոխանակում,
- քննարկման մեթոդներ, որոնց ընթացքում իրականացվում է ընտրություն առաջարկված տարբերակներից:

Ուսուցման մեջ համագործայցության երկրորդ ընդհանուր մոդելը համագործակցային ուսուցման (collaborative learning) ռազմավարությունն է:

Collaborative – ընդհանուր, միավորված, միասնական: Համագործակցային ուսուցումը գիտելիքը դիտում է որպես համաձայնություն, դա այն է, որը մարդիկ կառուցում են հաղորդակցման գործընթացում: Ռազմավարությունը հիմնված է գիտելիքների կառավարման հայեցակարգի վրա:

1. Ուսուցումը զարգացնում և համակարգում է տարաբնույթ հմտություններ և դրանք ինտեգրում կոմպետենցիայում: Կոմպետենցիայի ձևավորումը կապված է հիմնախնդիրների լուծման և պարտականությունների մեջ ներգրավվելու հետ, նորարարությանների հետ կապված խնդիրների լուծման, այսինքն նոր լուծումների որոնման:

2. Կոմպետենցիան պետք է զարգացնել, գիտելիքները կորչում են, եթե դրանք չեն օգտագործվում: Գիտելիքը կոմպետենցիայի վերաճման գործընթացը ռազմավարական նշանակություն ունի:
3. Գիտելիքների կառավարումը տվյալների բազաներում անհատական և կոլեկտիվ փորձառություն ձեռք բերելու գործընթաց է, տպագիր կամ մարդկանց գիտակցության մեջ, և դրանց բաշխումն այնտեղ, որտեղ նրանց օգնում են ստանալ առավելագույն օգուտ, այսինքն՝ լուծել կարևոր խնդիր:
4. Գիտելիքը հավաքականորեն ձեռք բերված հատուկ պրոդուկտ է:

Գիտելիքն ունի հետևյալ բնութագրերը.

- թաքնված (ենթագիտակցական) տարրեր, որոնք հանդիսանում են փորձի ածանցիալներ, [2].
- ստեղծվում են ժամանակի որոշակի պահի: Գիտելիքը գալիս է միտք, երբ անհրաժեշտ է ստանալ հարցի պատասխան կամ լուծել հիմնախնդիր [3],
- ձևավորված փորձի, արժեքների, համատեքստային տեղեկույթի և փորձագետի հայացքների համակցություն է, որոնք հիմք են հանդիսանում նոր փորձի և տեղեկույթի գնահատման և ինտեգրման համար,
- ստեղծվում են տեղեկատվության հոսքի միջոցով, իրենց կրողների համոզմունքների և մտադրությունների առնչությամբ: Գիտելիքը մեծապես կապված է մարդու վարքի հետ,
- մշտապես վերափոխվում է և ենթարկվում կոնկրետ փորձի ազդեցության, հարաբերությունների և համատեքստի, որոնցում գործում են մարդիկ: Գիտելիքը՝ փորձի, համատեքստի, մեկնաբանման, արտացոլման և հեռանկարի հետ զուգակցված տեղեկույթ է,
- ձեռք է բերում իմաստ, երբ դրանք դիտարկվում են մշակույթի մեծ համատեքստում՝ համոզմունքից բխող փիլիսոփայություն,
- տեղեկույթի արժեքավոր ձև, որը պատրաստ է որոշումներում և գործողություններում օգտագործման համար:

Համագործակցային ուսուցում՝ ինտեգրում է գիտելիքները և ստեղծում «ուսուցման բնականոն» իրավիճակներ (որպես ուսուցման բարձր կառուցվածքային իրավիճակից կրկնաուսուցման արդյունքի ընդդիմություն): Ուսուցման գործընթացում տեղի է ունենում համատեղելիության էֆեկտ, երբ մասնակիցները ստեղծում են իրենց ուսումնական իրավիճակը և գիտելիքներն ինտեգրվում կոմպետենցիաներին: Համագործակցային նման ուսուցումը լիովին կիրառելի է «Փրկարարական գործ» մասնագիտությամբ կադրերի պատրաստման գործընթացում, նկատի ունենալով թիմային աշխատանքի կարևորությունը փրկարարական աշխատանքներ իրականացնելու ժամանակ:

Համագործակցային ուսուցման ռազմավարությունները գիտելիքների ստեղծման գործընթացի դինամիկ մոդելներ են: Մարդկային գիտելիքներն ընդլայնվում են գիտելիքների թաքնված և բացահայտ ձևերի միջև սոցիալական փոխգործակցության միջոցով: Այդ փոխգործակցությունը «գիտելիքների փոխարկում» է: Գիտելիքների բացահայտ և թաքնված ձևերն այնքան էլ չեն տարբերվում: Դրանք փոխազդում են, և մարդու ստեղծագործական գործունեության գործընթացում մի ձևից անցնում մյուսին: Ուսուցման ընթացքում խթանում են ստեղծագործական ակտիվությունը:

Ուսուցման գործընթացն ամբողջական է, բայց բաղկացած է մի քանի գործընթացներից՝

- թաքցված գիտելիքներից անցում թաքնված գիտելիքի: Դա փորձի փոխանակման գործընթաց է, որի ընթացքում ստեղծվում են այնպիսի թաքնված գիտելիքներ, ինչպիսիք են մտավոր մոդելները և տեխնիկական հմտությունները:
- Թաքնված գիտելիքներից բացահայտ գիտելիքների անցում կամ փոխանցում:
- Արտաքինացում: Դա գիտելիքների ձևավորման գործընթաց է, որի ընթացքում թաքնված գիտելիքը դառնում է ակնհայտ, ձեռք բերելով փոխաբերությունների, նմանադրությունների, սկզբունքների, մոդելների վարկածների կամ դրանց համադրությունների ձևեր:
- բացահայտ գիտելիքների անցում դեպի բացահայտ գիտելիքների համադրության: Այն ներառում է տարբեր գիտելիքների տարբեր հատվածների միավորումը՝
- բացահայտ գիտելիքների անցումը թաքնված գիտելիքների կամ յուրացում (կլանում-internalisation): Դա բացահայտ գիտելիքների ներդրումն է թաքնված գիտելիքների մեջ, որը սերտորեն կապված է «գործընթացում ուսուցման» հետ:

Համագործայցության ուսուցման ռազմավարության ձևափոխությունը հանդիսանում է շարունակական ակտիվ ուսուցման ռազմավարություն (active learning): Ռազմավարության հիմնադիրն անգլիացի մասնագետ Ռեգ Վոլանսն է: Վոլանսն ակտիվ ուսուցումը սահմանում է որպես «ծրագրավորված» գիտելիքների և «փաստացի» գիտելիքների (Q, questio-ning) հանրագումար, որը ստացվում է հարց տալու և հետադարձ կապի միջոցով:

Ակտիվ ուսուցման բաղադրիչներն են՝ ուսուցման ակտիվացումը, խմբային ստեղծագործական գործընթացը, խմբային աջակցությունը, փորձարարական ուսուցումը:

Ուսումնառողներին ուսուցման գործընթաց ներգրավելու համար օգտագործվում է հայեցակարգային սխեմա, որն ուղղված է ակտիվ ուսուցման շարունակականությանը: Սխեման հատված է, որը գնում է պարզ առաջադրանքներից բարդ առաջադրանքների:

Շարունակության օգտագործումը որպես երկու սահմանային բնութագրերը միացնող ուղղության, հանդիսանում է պարզ կառուցվածք, բայց այն ապահովում է և՛ վիզուալ, և՛ հայեցակարգային մոդել, և այն անհրաժեշտ է դասընթացների մշակման համար, որոնք ինտելեկտուալ կերպով ներգրավում են ուսանողներին: Տվյալ հատվածի և ոչ մի ծայրը չի դիտարկվում որպես լավագույնը, կամ առավել ցանկալի, քան մյուսը:

Ուսուցման ակտիվ ռազմավարության մեջ կիրառվում է դադարով դասախոսություններ, աշխատանք փոքր խմբերում, քննարկումներ, խաղի մեթոդներ:

Ռազմավարության իրականացման ընթացքում ծագում են խոչընդոտներ, որոնք Բոնվելլը և Եիսոնը նշել են առավել հաճախ հանդիպվող հինգ խոչընդոտներ.

- 1) լսարանում մեծ ծավալով նյութի հաղորդման դժվարությունը,
- 2) ակտիվ ուսուցումը դասը պատրաստելու համար պահանջում է շատ ժամանակ,
- 3) անհնար է ուսուցման ակտիվ մեթոդների կիրառումը մեծ լսարանում,
- 4) նյութերի և աղբյուրների պակասը,
- 5) բացասական հետևանքների հնարավորություն, ինչպիսիք են՝ գործընկերների վերաբերմունքը նոր մոտեցումներին, ուսումնառողների գնահատականների ազդեցությունը դասավանդողի գործունեության վրա, հնարավոր ազդեցությունը դասավանդողի առաջխաղացման խթանման և բուհի հետ պայմանագրի երաշխիքի վրա [4]:

«Հեշտ առաջադրանքները» կարճատև և համեմատաբար ինքնուրույն առաջադրանքներ են: «Դժվար առաջադրանքները» ավելի երկարատև են (մի ամբողջ դաս կամ ավելին), մասնաբաժանված և կառուցված: Ակտիվ ուսուցման անընդհատության եզրային կետերի օրինակներ կարող են լինել մի կողմից, դասախոսություն դադարների ընթացակարգով, մյուս կողմից՝ կոուպերատիվ ուսուցման պարապմունք: Դադարի ընթացակարգը նախատեսում է դասախոսության ընթացքում դադար յուրաքանչյուր 13-18 րոպեից հետո, որի ընթացքում ուսումնառողները երկու րոպե համեմատում և իմաստավորում են իրենց գրառումները: Այս մեթոդը վիճակագրական տվյալներով հանգեցնում է ուսումնառողների ուսումնառության էական բարելավմանը, դա ապացուցել է նաև դասախոսության ավարտին նյութի յուրացման նպատակով տրված հարցերը և նյութի իմացության ստուգումը մի քանի օր հետո [5]:

Այս ռազմավարության դեպքում հաճախ օգտագործվում է խմբային ուսուցումը (առարկաների հատուկ խմբեր): Աշխատանքը խմբերում հնարավորություն է տալիս մեծացնել հավանականությունը, որ գիտելիքները կտեղափոխվեն այլ իրավիճակներ, քանի որ մասնակիցները ներգրավված են «ուսուցման կրկնակի ցիկլի» (double loop learning) մեջ: Աշխատելով փոքր խմբերում «զիզզազ» մեթոդի կիրառմամբ, ուսումնառողներն այնուհետև վերադառնում են սկզբնական խումբ աշխատանքի իրենց մասը մյուսներին ներկայացնելու նպատակով: Առարկայական հատուկ խմբերում աշխատող ուսումնառողները ոչ միայն իրենք են յուրացնում թեման, այլ նաև ապահովում են դրա յուրացումն ուրիշների կողմից՝ այն մակարդակի, որ սկզբնական խումբ վերադառնալիս կարողանան թեման հաղորդել մնացած մասնակիցներին: Խմբային աշխատանքի տեխնոլոգիան նման է դիդակտիկայում հայտնի կոլեկտիվ ուսուցմանը:

Խմբային աշխատանքը կարող է կազմակերպվել տարբեր ձևերով:

Գոյություն ունեն մի շարք մոդելներ, որոնք առավել հաճախ են օգտագործվում ուսուցման պրակտիկայում:

- Քննարկման խմբեր – (Buzz Group) «Արտահայտվել» - որևէ կոնկրետ խնդրի կամ թեմայի քննարկում, քննարկման արդյունքները չեն հանվում ընդհանուր մակարդակ:
- Շնորհանդեսներ կլոր սեղանի շուրջ - (Rounds)- Յուրաքանչյուր ուսումնառող պետք է ելույթ ունենա առաջարկված թեմայի վերաբերյալ:
- Աշխատեք «բուրգերում» (Pyramid Group).

Քայլ 1.Ուսումնառողներն աշխատում են անհատապես տվյալ հարցի վերաբերյալ իրենց դիրքորոշումը պարզաբան համար:

Քայլ 2.Ուսումնառողներն աշխատում են զույգերով՝ փոխանակելով դատողություններ և դիտողություններ, կիսում են իրենց գաղափարները զուգընկերոջ հետ:

Քայլ 3.Ուսումնառողներն աշխատում են չորս հոգանոց խմբում՝ քննարկելով հարցերը, հիմնախնդիրները, կիրառելիությունը, այնուհետև ամփոփելով գաղափարները, եզրակացությունները, լուծման տարբերակներ:

- Աշխատեք «սինդիկատներում» - (Syndicate Groups) 4-6 ուսումնառողից կազմված խմբերում աշխատում են միևնույն խնդրի կամ նույն խնդրի տարբեր տեսանկյունների վրա միաժամանակ: Աշխատանքի ավարտին յուրաքանչյուր խումբ արդյունքը ներկայացնում է դասավանդողին խմբերի ներկայությամբ:

- «Ուղեղային գրոհ» - (Brainstorm) Ուսումնառողներն աշխատում են մեծ խմբում առաջարկելով գաղափարներ, որոնք դասավանդողը տեղադրում է իր կողմից կազմված ցուցակի մեջ:
- Խմբային նախագծեր:
- Խաղեր / պրակտիկումներ:
- Դաշտային ուսումնասիրություններ:

Բարձրագույն և հետբուհական կրթության պրակտիկայում վերջին ժամանակներս տարածում են գտել նաև ցանցային համայնքներում ուսուցման ռազմավարությունները, որոնք հիմնված են հաղորդակցության և սոցիալական կառուցողականության տեսությունների վրա: Ստրատեգիաները կառուցված են թվային դարաշրջանում ուսուցման հայեցակարգի վրա: Ցանցերը դիտվում են որպես ինքնակազմակերպման համակարգեր: Ուսումնառությունը սահմանվում է որպես անորոշ և փոփոխվող միջավայրում գործընթաց, որի հիմնական տարրերն անընդհատ տեղաշարժվում են: Ուսումնառությունը կարող է օժանդակվել դրսից և կայանում է տեղեկատվության աղբյուրների ուղեկցությամբ, տեղեկատվական հանգույցների միավորմամբ, ինչը հնարավորություն է ընձեռում բարձրացնել գիտելիքների ավելի բարձր մակարդակ: Ուսումնառելը դինամիկ գործընթաց է: Առաջադրանքների լուծումները հիմնված են անընդհատ փոփոխվող հիմքերի վրա: (George Siemens - Կանադա). ուսուցումն ինքնին ցանցի կառուցման գործընթաց է: Հանգույցները կարող են լինել արտաքին սուբյեկտներ, որոնք կարող են օգտագործվել ցանց ստեղծելու համար (մարդիկ, կազմակերպություններ, գրադարաններ, կայքեր, գրքեր, ամսագրեր, տվյալների բազաներ կամ տեղեկատվության այլ աղբյուր):

Ուսուցման էությունը հանգույցների արտաքին ցանց ստեղծելն է, որոնք կապվում են տեղեկույթի և գիտելիքների աղբյուրների տեսքով: Ուսուցումն ուսումնառողի ներքին ներդրանքին ցանցի ձևավորումն է: Ուսումնական ցանցերը (ուսուցանող ցանցեր) դիտվում են որպես կառույցներ, որոնք վերակառուցվում են անընդհատ փորձ ձեռք բերելու, նոր արտաքին գիտելիքներ ստեղծելու համար: Ուսումնառողները գտնվում են ըմբռնման մոդելի ստեղծման անընդհատ գործընթացում: Նոր գիտելիքներն անընդհատ ձեռք են բերվում այն դեպքում, երբ ուսումնառողը կարողանում է տարբերել կարևորն անկարևորից, որը կարևորագույն կոմպետենցիաներից մեկն է:

Ուսուցման սկզբունքները.

- Խնդրի լուծումը պահանջում է տարբեր մոտեցումների իմացություն և խնդրի լուծման լավագույն տարբերակն ընտրելու կարողություն:
- Ուսուցումը մասնագիտացված տեղեկատվության աղբյուրների խնդիրների լուծման համար ցանցերին միանալու գործընթացի ձևավորումն է:
- Խնդրի լուծման իմացությունը գտնվում է ուսումնառողի ներքին ցանցում, որը նա կառուցում է արտաքին ցանցի օգնությամբ:
- Նորն իմանալու ընդունակությունը նշանակում է ավելին, քան գիտելիքների կուտակումը, ընդորոմ, ընդունակության ընդլայնումն ավելի կարևոր է, քան գիտելիքների կուտակումը:
- Ուսուցումը և ճանաչողությունը տեղի են ունենում անընդհատ, այն մշտական գործընթաց է:

- Ուսուցման հիմնական հմտությունը կապեր տեսնելու, օրինաչափությունները ճանաչելու և նրանց միջև իմաստները տեսնելու ընդունակությունն է:
- Արդիականությունը (ճշգրտությունը, գիտելիքների թարմացումը) ուսուցման անհրաժեշտ պայման է:
- Ուսուցումը դիտվում է որպես դինամիկ հոսք:
- Ուսուցումն արդյունավետ է, երբ որոշումներ կայացնելու անհրաժեշտություն է ծագում: Փոփոխվող իրականության պրիզմայով անընդհատ անհրաժեշտ է ընտրել, թե ի՞նչ սովորել:

Ուսուցման ցանցային ռազմավարության մեջ ուսումնական միջավայրի ելակետն անձն է: Անձնական գիտելիքները կազմում են ցանց, որն աջակցում է զարգացմանը, և դա իր հերթին աջակցում է ցանցի զարգացմանն ու այլ մասնակիցների գիտելիքներին:

Տեղեկարվական ցանցային համակարգը ներառում է.

- տվյալներ - չմշակված կամ չիմաստավորված տարրեր,
- տեղեկույթ - ինտելեկտուալ մշակված տվյալներ,
- գիտելիք - իրավիճակի համատեքստ ներառված տեղեկույթ,
- իմաստ - գիտելիքների նրբությունների հասկանալը, արժեքների և թաքնված գիտելիքների նշանակությունը:

Ուսումնառությունը գործընթացն է, որի ընթացքում գիտելիքը վերածվում է իմաստի և գործողության: Ուսումնառողները զարգանում են անհատապես, այլ ուսումնառողների և ցանցային տեղեկույթի հետ փոխներգործության պայմաններում: Ուսուցման գործընթացն օժանդակվում է հետադարձ կապի միջոցով և ճշգրտվում ցանցային համայնքի այլ անդամների կողմից:

Համայնքների կրթական հարացույցը հայտնվել է կազմակերպական զարգացման տեսությունների ուշադրության կենտրոնում: Այս տեսությունների հիման վրա մշակվել է կազմակերպական ուսուցման ռազմավարությունը: Ռազմավարությունների ծագումը կապված է «գիտելիքների կառավարման» հայեցակարգի հետ: Միաժամանակ, ռազմավարության առանձնահատկությունն այն է, որ այն հիմնված է բազմազան տեսությունների վրա: Կազմակերպական ուսուցման վերաբերյալ գրականության մեջ կարելի է գտնել հայեցակարգային սխեմաներ փոխառված կազմակերպական զարգացումից, հոգեբանության մեջ բիհևիորզմի հայտնաբերման, գիտելիքների կառավարման, համակարգային մտածողության, փոփոխությունների կառավարման, փոխազդեցության գնահատման, ներուժի աճեցման, մարդկային ռեսուրսների, քառսի և արտակարգ իրավիճակների, միջանձնային հաղորդակցության և նույնիսկ հոգևորի հետ կապված [6]:

Ռազմավարության մեջ ուսուցման նպատակը հիմնախնդիրների լուծումն է կամ մարտահրավերներին դիմակայելը և գիտելիքը ձեռք է բերվում կոնկրետ իրավիճակներում դրա կիրառականության վրա: Կազմակերպական արդյունավետության բարձրացումը ռազմավարության «բազային դիմագիծն» է:

Ռազմավարության բնութագրերը՝

- կոլեկտիվ և անհատական ուսուցման գործընթացները միտումնավոր օգտագործում են շահագրգիռ կողմերի վարքի շարունակական փոխակերպման համար,

- նպատակադրում է գիտելիքների կիրառությունը,
- որոշվում է համատեքստով:

Ուսուցման ռազմավարության մեջ օգտագործում են այնպիսի գործիքներ, ինչպիսիք են «Ուսուցման քարտեզները» և «Հարցաշարերը»: Ուսուցման քարտեզները հնարավորություն են տալիս տեսողականացնել ստեղծածը, գիտելիքների հոսքը և ուսուցումը: Հարցաթերթերը հնարավորություն են տալիս գնահատել ուսումնառության առկա ներուժը և դրա առաջընթացը: Հարցաթերթիկների ստեղծման համար օգտագործվում է ութ գործառության մոդել: Ութ գործառության մոդելը ենթադրում է, որ արդյունավետ ուսուցման համար պետք է ուշադրություն դարձնել ութ առանցքային գործառույթների վրա՝ ներքին փորձի կուտակում, արտաքին ուսուցման մատչելիություն, հաղորդակցության համակարգեր, ամփոփում, տվյալների բազայի զարգացում, ուսուցման ինտեգրումը պրակտիկային, հաղորդակցության բարենպաստ մշակույթ: Այս գործառույթներից յուրաքանչյուրը փոխկապակցված է մյուսների հետ: Տվյալ ռազմավարության մեջ օգտագործվում են նաև ուսուցման շրջանակների հայեցակարգերը:

Գրականություն

1. **Johnson D.V.**, Johnson R.T., Smith, Learning Together and Alone. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2001.
2. **Leonard** and Sensiper, The role of tacit knowledge in group innovation California Management Review, 40, 1998. P. 112-132.
3. **McDernott**, Mercantilism and Modern Growth. Journal of Economic Growth, 4, 1999. P. 55-80.
4. **Bonwell**, Eison, Active Learning: Creating Excitement in the Classroom. ASHE-ERIC Higher Education Report, Washington DC: School of Education and Human Development, George Washington University, 1991, P. 59-64.
5. **Ruhl and other**, Using the Pause Procedure to Enhance Lecture Recall, 1987.
6. **Lave & Wenger**, Communities of Practice and Disability Studies, 2004.

Г.А. Петросян, Г.Г. Петросян

СТРАТЕГИИ ОБУЧЕНИЯ МЕТОДОМ СОТРУДНИЧЕСТВА В СФЕРЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье проанализированы современные международные подходы в сфере стратегии обучения методом сотрудничества и, по результатам анализа, возможности его применения в вузах нашей республики.

Ключевые слова: кооперативное обучение, групповая работа, сотрудничество, активное обучение, активная стратегия обучения, стратегия сотрудничества.

H.H. Petrosyan, H.H. Petrosyan

COOPERATIVE LEARNING STRATEGIES IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION

The article analyses the existing international approaches in the field of cooperative learning strategy. It is also discussed the possibilities of their application in educational institutions in our republic, based on results of analysis.

Key words: *cooperative teaching and learning, group work, active learning, educational active strategy, educational cooperative strategy.*

Պետրոսյան Հայկ Հմայակի - մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր (ԲՊՀ, ՀՀ ԳԱԱ ԳԿՄԿ).

Պետրոսյան Հրայր Հայկի -մանկ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ (Գորիսի պետական համալսարան).

Ներկայացման ամսաթիվը՝ 03.02.2023

Գրախոսման ամսաթիվը՝ 09.02.2023